

Net geen regennest

Analyse van Henk: droog, maar bewolkt vandaag. We zitten net achter een occlusiefrent en voor een nieuw warmtefront dat uit het zuidwesten aankomt. De Linksom beweging die we inmiddels routineus met onze wijsvinger langs de isobaren maken wijst op een zuidwestenwind. Een redelijk solide wind ook, kracht 3. De wind is wel wat dun dus of het malen lukt - we zullen zien. Het blijft tijdens de les wel droog en de zon kan er af en toe bij schijnen.

Het KNMI vindt er dit van: zaterdag overheerst de bewolking, vooral in de ochtend kan de zon af en toe nog doorbreken. Tevens is er in de ochtend nog een bui mogelijk. Het wordt ongeveer 15°C. Er staat een matige, aan zee en op het IJsselmeer vrij krachtige tot krachtige zuidwesten wind. (Bron: KNMI)

Vragen over het huiswerk

Lezen H14

1. Welke zeilvoering kunnen we vandaag toepassen belast en welke onbelast?
2. Waar stonden eerder oliemolens: in Holland of Vlaanderen? En wanneer ongeveer?
3. Waar werd al die olie voor gebruikt?
4. Welk type olieslagwerk vonden we op boerderijen?
5. In welk seizoen werd olie geslagen op de boerderij en waarom?
6. Welk type olieslagwerk vinden we in industriële molens?
7. Jan trekt de kantstenen in het werk. Jij staat buiten de molen en houdt het gevluicht in de gaten. Wat zie je?
8. Waarom wordt het voorslagmeel bevochtigt?
9. Hoe wordt het zaad gekneust op de oliemolen?
10. Je gaat de oliemolen kruien. Wat is van belang om in de gaten te houden?
11. Veel oliemolens hebben spaken. Maar sommige maken gebruik van een andere constructie - hoe heet die constructie?
12. Welk product dat de oliemolen maakte bracht het meeste geld op?
13. Soms hebben molens een metalen voering op het bovenwiel om slijtage te voorkomen. Maar dat zie je nooit bij oliemolens. Waarom niet?
14. De oliekelder diende voor twee zaken. Welke?
15. De oliemolen staat gezellig te spaken. Moet de molenaar ingrijpen?
16. Hoe werkt het schelrad?
17. Zuidwest..??

Antwoorden bij de vragen over het huiswerk

Lezen H14

1. Welke zeilvoering kunnen we vandaag toepassen belast en welke onbelast?
Onbelast beter niet, maar als al dan met alles er uit en onder de wind. Belast kunnen we malen met vier vollen en later op de middag, als de wind wat aan kan trekken, met vier lange halven.
2. Waar stonden eerder oliemolens: in Holland of Vlaanderen? En wanneer ongeveer?
In ons land kwamen windolliemolens halverwege de 16e eeuw. In Vlaanderen bestonden al eerder windolliemolens ('stampmolens'). Dat waren standerdmolens.
3. Waar werd al die olie voor gebruikt?
Lijnolie werd en wordt o.a. gebruik voor het maken van verf, zeep, drukinkt en linoleum. Raapolie werd gebruikt als lampolie en als bakolie.
4. Welk type olieslagwerk vonden we op boerderijen?
Molens met een enkel oliewerk. Deze hadden een koppel kantstenen, een vuister en een slagbank. Vaak stonden ze op boerderijen, samen met een koppel maalstenen.
5. In welk seizoen werd olie geslagen op de boerderij en waarom?
In het najaar, wanneer de zaden geoogst waren en de wind voldoende kracht had. Dat laatste was uiteraard minder relevant bij een rosmolen.
6. Welk type olieslagwerk vinden we in industriële molens?
Vanaf de 18 e eeuw kwamen de dubbelwerks molens met twee oliepersen: naast een voorslagblok was er een naslagblok aanwezig. Er werd vooral kool- en lijnzaad geslagen.
7. Jan trekt de kantstenen in het werk. Jij staat buiten de molen en houdt het gevluicht in de gaten. Wat zie je?
Gek genoeg niets bijzonders. Je zou verwachten dat de molen wat zou schudden of inhouden maar dat is niet zo. De inertie van het enorme gevluicht en de overbrengingsverhouding van gevluicht naar kantstenen zorgen voor een moeiteloze aandrijving van de kantstenen. Verder lopen die kantstenen op hun .. kant. Dus heel licht.
8. Waarom wordt het voorslagmeel bevochtigt?
Om te voorkomen dat het meel op het vuister verbrandt.
9. Hoe wordt het zaad gekneust op de oliemolen?
De standaard manier is middels de kollergang (de kantstenen). Maar tot 1600 werd vooral gebruik gemaakt van kneuspotten (appelpotten), daar kun je bijvoorbeeld ook mooi beenderlijm mee maken door beenderen te stampen. Of voor het stampen van noten. Later kwamen ook de pletter in zwang: twee metalen rollen waartussen het product werd geplet.

10. Je gaat de oliemolen kruien. Wat is van belang om in de gaten te houden?

Het is van belang om te weten dat bij het ruimend kruien de stampers en de heien geschort moeten zijn. Bij het ruimend kruien draait de wentelas tegen de normale draairichting in. Daardoor kan het voorkomen dat een spaak op de bovenkant van een vuist terecht komt. Omdat dit tot schade kan leiden moeten bij achteruitdraaien van de wentelas alle heien geschort zijn.

11. Veel oliemolens hebben spaken. Maar sommige maken gebruik van een andere constructie - hoe heet die constructie?

De heef. In plaats van een spaak op de wentelas die de vuist optilt is er een raamwerk met twee spijlen op de as bevestigd die de vuist optilt (op *heft* → heef).

12. Welk product dat de oliemolen maakte bracht het meeste geld op?

De veekoeken. De prijs van olie schommelde nogal, afhankelijk van de vraag, maar veekoeken waren altijd nodig en hadden een constante, vrij hoge waarde.

13. Soms hebben molens een metalen voering op het bovenwiel om slijtage te voorkomen. Maar dat zie je nooit bij oliemolens. Waarom niet?

De rook die vrij uit de vuisters ontwijkt en de molen intrekt levert een vette roetaanslag op zo'n voering op. Dan kan de vang gaan doorslippen.

14. De oliekelder diende voor twee zaken. Welke?

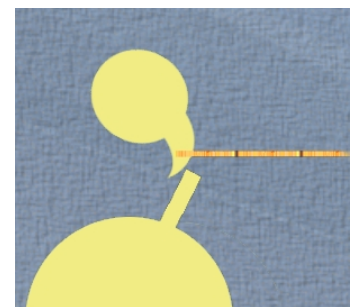
De olie kon er in worden opgeslagen om te wachten tot de vraag wat groter was en de prijs wat hoger. Verder klaarde de olie er ook in op, want de zwaardere (vuil)deeltjes zakten er in naar de bodem en de klare olie kon zo worden afgepompt.

15. De oliemolen staat gezellig te spaken. Moet de molenaar ingrijpen?

Ja. Een oliemolen kan te snel draaien. Dat is het geval als een hei of een stamper niet voldoende tijd heeft om te vallen voordat er weer een volgende spaak onder de vuist grijpt. De stamper valt dan met zijn volle gewicht op de opkomende spaak. Dit zogenaamde 'spaken' kan tot schade leiden

16. Hoe werkt het schelrad?

Als de slaghei valt, trekt hij via een touw een krabbelaar aan. Die krabbelaar - een houten gekromde vinger - trekt het schelrad rond. Zo'n schelrad heeft 50 of 70 tanden. Er mist één tand. Als er dus 50 of 70 tanden voorbij zijn staat het schelrad stil: de krabbelaar beweegt dan in de ijle lucht. Het krabbelrad draait bij het draaien een spie mee die via een constructie (zie figuur rechts) een lat onder spanning zet. Als de laatste tand voorbij komt schiet de komma van de spie af en rinkelt de aan de lat verbonden bel. Afhankelijk van de constructie zet de oliemulder het rad weer in de uitgangspositie of wordt dat automatisch gedaan door een tweede krabbelaar die aan de loshei is verbonden. Er zijn diverse constructies mogelijk, het principe is altijd hetzelfde.

17. Zuidwest..??

Regennest!

